Tóth Alisa − Balanyi Zoltán

AZ *EGRI CSILLAGOK* FELDOLGOZÁSI LEHETŐSÉGEI FOLYAMATJÁTÉKON KERESZTÜL

A 21. század képi világában való eligazodás igénye szükségessé teszi a vizuális képességek korai fejlesztését. Ennek kiváló eszköze a tanulmányban bemutatott folyamatjáték, amelynek témája Gárdonyira emlékezve az Egri csillagok *feldolgozása volt. Célja pedig, hogy az óvodapedagógus szakos hallgatók gyakorlati feladatokon keresztül megismerjék a módszert, majd, adaptálva az óvodáskorú gyermekek képességeihez, a mindennapi óvodai gyakorlatban is képesek legyenek alkalmazni. A többhetes közös alkotómunka sikerrel járt: a hallgatók számos alkotása kiemelkedő vizuális képességeket demonstrál.*

Kulcsszavak: Egri csillagok, *folyamatjáték, interdiszciplináris, tematikus drámapedagógiai tevékenység, vizuális játékok, vizuális műveltség az óvodában*

1. Bevezető

A folyamatjáték a Magyar Nemzeti Galéria Gyermek- és Ifjúsági Műhelyének kiadványában való bemutatása óta a művésztanári közösségben mindmáig népszerű módszernek minősül.[1][2]

Gárdonyi Géza halálának 100. évfordulójára emlékezve, a Károli Gáspár Református Egyetem Pedagógiai Kara Nyelv, Irodalom és Kultúra Tanszékének szervezésében 2022. október 26-án emlékkonferenciát tartottunk *A csillagokon innen és túl* címmel, amelyen az író munkásságához kapcsolódó előadások hangzottak el. Emellett a Művészeti, Testnevelési és Életviteli Tanszék munkatársaival megnyitottunk egy kiállítást is a 2022. évi KRE PK fotópályázatra beérkezett hallgatói pályamunkákból.

A konferencia témájához kapcsolódva úgy döntöttünk, a *Speciális szakmai ismeretek II.* szemináriumi kurzus óraalkalmain belül megvalósítunk egy olyan folyamatjátékot, amelynek témája ugyan nem az óvodai keretek között alkalmazandó, de ötletadó módszerként az óvodapedagógus szakos hallgatóink számára jelentős relevanciával bír.

A jelen tanulmányban bemutatott folyamatjáték célja az volt, hogy megismertesse a hallgatókkal a folyamatjáték alkalmazási lehetőségeit, mégpedig a gyakorlati módszerekkel megvalósuló csoportmunkán keresztül. Ezzel képessé kívántuk tenni leendő óvodapedagógusainkat, hogy a gyermekek korának és képességeinek a figyelembevételével alkalmazhassák ezt a módszert a mindennapi óvodai gyakorlatban is.

---

[1] Hegedűs Miklós: Feladatsorok, folyamatjátékok, in Hegedűs Miklós − Kalmár István − Szabics Ágnes (szerk.): *A Nagy GYIK Könyv. Kézikönyv a vizuális neveléshez,* Budapest, Aula Kiadó, 1997, 54–55.

[2] Kovács Hajnalka: Maradhatok a szünetben is? Reflexiók a Vizuális kommunikáció modul 5−8. osztályos kísérleti programjának megvalósításáról, *Vizuális Kultúra*, 2021/1/3, 118–124.

A tanulmány két fő tartalmi egységből áll. Az első részben a folyamatjátékhoz kapcsolódó fogalmak kerülnek kifejtésre, míg a második részben gyakorlati mintán keresztül mutatjuk be a módszer alkalmazását, amelynek kapcsolódó fázisait, egy-egy kiemelkedő alkotását fényképekkel is dokumentáltuk. Végül bemutatjuk a végső produktumokat, az egri várat prezentáló maketteket, valamint ismertetjük a többhetes alkotómunka által nyert tanulságok fontosabb eredményeit.

2. Feldolgozás folyamatjátékkal

2.1. A játék fogalma és jelentősége az óvodában

A játék fogalmi definíciója Maszler Irén megfogalmazásában az emberi tevékenység formája: *cselekvés*, amellyel az elsődleges szocializáció színterén találkozunk.[3] Maszler szerint a munkát, a játékot és az alkotást nem külön kell értelmezni, mivel a személyiségfejlődés során változik azok *helye*, *tartalma* és a *fajsúlya* is. A játék a viselkedés olyan formája, amely a *cselekvésért* történik. Feltétele, hogy művelése örömteli, változatos és szórakoztató legyen. A legalapvetőbb, legegyszerűbb tevékenység, amely hatással van a környezetére, ezáltal és közvetve változásokat okoz a valóságban: *örömforrás*, de mindig szabadon választott, önkéntes tevékenység.

A játék szórakoztató, mégis a gyermeket belső feszültsége készteti arra, hogy játékot kezdeményezzen. Belső feszültséget okoz például az eddig nem ismert dolgok megismerése, a kíváncsiság, a kutatói késztetés, a sikerélmény iránti vágy (nyerni/győzni akarás), vagy csupán az általános aktivitás szüksége, melynek természetes feloldója a játék tevékenysége. Köztudott, hogy a játék a személyiségfejlesztő tulajdonsága mellett, a pszichomotoros és kognitív képességeket is fejleszti.[4]

Az óvodáskorú gyermekek koruknál fogva a játékon keresztül fejlődnek, ez az elsődleges tevékenységük. A játékon keresztül ismeri meg a gyermek az őt körülvevő környezetet, szokásokat, amelybe beilleszkedik, és a részévé válik.[5] A játékon keresztül tanulja meg a teret és az időt észlelve a szabályokat, így tudatosul benne, hogy a szabályok megtartása a játék lényege, még akkor is, ha ő maga alkotja azokat.[6]

2.2. A folyamatjáték fogalma és alkalmazása

A játékhoz hasonlóan a folyamatjáték lényege is az örömforrásban, a változatosságban, de egyben a szabályok betartásában, a szervezettségben rejlik. Mint ahogyan azt a neve is jelöli, folyamatról van szó, amely során adott egy központi téma, mint amilyen például egy történelmi kor, irodalmi mű, festmény, vagy akár egy földrajzi, biológiai jellegű kérdéskör, majd ez a téma csoportos feldolgozásra kerül.[7]

---

[3] Maszler Irén: *Játékpedagógia,* Pécs, Comenius Oktatásszervező Bt., 2002.

[4] Maszler: *Játékpedagógia,* 17–22.

[5] Kolosai Nedda: A gyermekkultúra jelene, in Kolosai Nedda – M. Pintér Tibor (szerk.): *A gyermekkultúra jelen(tőség)e*, Budapest, ELTE TÓK, 2016, 17.

[6] Maszler: *Játékpedagógia,* 17–22.

[7] Hegedűs: *Feladatsorok, folyamatjátékok*, 54–55.

Az elkészült feladatok változatos módszertani lehetőségeket nyújtanak: helyet kap a drámajáték, a videó, fényképészet, animáció.[8] Óvodában az ÓNOAP, általános iskolában a NAT követelményeiből indulunk ki.

A téma megválasztása során különösen fontos szempont a gyermekek életkora.[9] *A Nagy GYIK Könyv* leírásában a folyamatjáték során életre kel a múlt vagy a jövő, a gyerekek távoli tájakat, kultúrákat ismerhetnek meg, vagy akár állatokká változva próbálják megismerni azok életmódját. A játék folyamán a vizuális problémák közvetve jelennek meg, amelyek megoldása gondolkodásra készteti őket, mégis az egész folyamatjáték során a gyermekek beleéléssel alkotnak. A sikeres folyamatjáték megvalósításában a helyzet átélése a fontos, a pedagógus pedig az önállóságnak és a problémamegoldó képességek kibontakoztatásának teret hagyva, csak a nagyobb akadályokon segíti át a gyermekeket.[10] Mint ahogyan azt az előzőekben említettük, a jelen tanulmányban bemutatott folyamatjáték témája a Gárdonyi-emlékév kapcsán az *Egri csillagok*. A folyamatjátékot hallgatóink számára, az ő képességeikhez alkalmazkodva valósítottuk meg. Az ennek során nyert gyakorlati tapasztalatokból kiindulva hallgatóink ezt a módszert az óvodáskorú gyermekek korához adaptálva, az ő életkoruknak megfelelő témával is képesek lesznek majd alkalmazni.

2.3. A folyamatjáték és a vizuális projekt

A folyamatjáték egyszerűbb folyamatot foglal magába, mint a vizuális projekt, így játékossága és változatossága miatt óvodában is alkalmazható. Végtelen sok lehetőséget nyújt a fantázia kibontakoztatásának. A vizuális projekt már bonyolultabb munkafolyamatot jelent, előzetes tervre épül, melynek során a résztvevők önálló kutatómunkát végeznek. Ám egyszerűségük ellenére a folyamatjátékok is izgalmasak, alkotásra motiválják a gyerekeket, s ezen felül számos kognitív és affektív képességcsoportot is fejlesztenek.

Míg a folyamatjátékot inkább óvodában gyakorolják, a vizuális projekteket komplexitásuk révén inkább általános iskolás korú, már nagyobb gyermekek körében alkalmazzák. A vizuális projekt folyamán az ismeretek megszerzésének fő célja a *tapasztalás*,[11] míg a folyamatjáték során jellemzően az *élmény.*

A folyamatjáték és a vizuális projektek során is a pedagógus mint segítő van jelen. A vizuális projekthez hasonlóan a folyamatjáték is összekapcsolja a műveltségterületeket.

A vizuális projekt magasabb színvonalú szövegértést, verbális kifejezésmódot, gazdagabb művészettörténeti ismeretek meglétét és a vizuális közlések árnyaltabb

[8] Varga Virág: GYIK tárak és útitársak – Inspirációk, témák, anyaghasználat bátraknak a GYIK Műhely kamrájából – kiadványok a GYIK Műhely 47 éves történetéből, *Vizuális Kultúra*, 2022/2/2, 14–20.

[9] Hegedűs: *Feladatsorok, folyamatjátékok*, 54.

[10] Hegedűs: *Feladatsorok, folyamatjátékok*, 55.

[11] Bodóczky István: *Vizuális művészeti projektek az oktatásban,* Budapest, Magyar Iparművészeti Egyetem Tanárképző Tanszék, 2002, 6.

érthetőségét, kifejezésük magasabb színvonalát feltételezi. A vizuális művészeti projekt Bodóczky István leírásában a következő képességcsoportokat fejleszti: 1) problémamegoldó képesség, 2) kommunikációs képesség, 3) kreativitás, 4) manuális készség, 5) szakmai ismeretek, 6) önismeret képességei, amelyek mentén az értékelés is zajlik.[12] Egy központi téma köré épül, legfontosabb feltétele az életközelisége és az összefüggésrendszere. Ezzel szemben a folyamatjáték szabadabb jellegű. Ezért az egyik legalkalmasabb módszer az óvodáskorú gyermekek képességeinek a komplex fejlesztésére.[13]

3. A munkafolyamat bemutatása

A folyamatjáték 2022. szeptember 14. és 2022. december 14. között valósult meg 18 óvodapedagógus szakos hallgató bevonásával.

Az első óraalkalmakon áttekintettük Gárdonyi Géza *Egri csillagok* című művét, majd megbeszéltük a kurzus célját, megismertettük velük a folyamatjáték fogalmát, és elkezdtük tervezni a vármakettet. A hallgatóknak minden alkalommal volt tervezői feladatuk, amelyet az adott feladatba való bevezetés és demonstráció előzött meg. Az első óraalkalmakat bemutató fázisfotók láthatók az 1., 2. és a 4. ábrán, míg a 3. ábra a módosított makett készítési folyamatait szemlélteti.

1. ábra
A *Reneszánsz* csoport

2. ábra
A *Nyuszi* csoport

3. ábra
A *Jövő építészei* csoport

4. ábra
A *Magyarország* csoport

[12] Bodóczky: *Vizuális művészeti projektek az oktatásban,* 16–17.

[13] Bakos Tamás – Bálványos Huba – Preisinger Zsuzsa – Sándor Zsuzsa: *A vizuális nevelés pedagógiája*, Budapest, Balassi Kiadó, 2001, 201–209.

Lévén, hogy a folyamatjáték módszerét gyakoroltuk, a választás nem kötelezett minket a tökéletes szöveghűségre, ugyanakkor stabil alapot adott a feldolgozásra. Megbeszéltük a hallgatókkal, hogy irodalmi mű feldolgozása esetén a mű tartalmát óvodában érdemes elmesélni a gyerekeknek. Amennyiben az adott irodalmi műből film is készült, ajánlott a legfontosabb részeket együtt megnézni a gyerekekkel (ami kapcsolódási pontot jelent a filmművészethez).

Második lépésben megterveztük a folyamatjáték időintervallumát, ami lehet 3–6 hónap, vagy akár egy egész év. Miután a foglalkozás időintervallumának a megtervezése megtörtént, a foglalkozás keretben történő bontását határoztuk meg. Az óraszám meghatározása után a történet irányát követve, lineáris sorrendben rendeltük hozzá a történet legfontosabb elemeit az óraszámokhoz. Felhívtuk a hallgatók figyelmét arra, hogy a folyamatjáték lényege abban rejlik, hogy a gyerekek a lehető legizgalmasabb módon, korosztályukhoz alkalmazkodva ismerkedjenek meg folyamatjáték tartalmaival; egy játékos folyamaton keresztül, ami az ötleteknek nagy szabadságot ad. A folyamatjátékban résztvevők beleképzelik magukat a történetbe azáltal, hogy ők készítik el a helyszínek modelljét, a ruházatot, fegyvereket terveznek, tematikus képet festenek (esetünkben a várostromról), címert terveznek, díszítenek stb. Az egész folyamat végső állomása a vármakett létrehozása volt, fantáziával benépesítve az ily módon elkészült terepasztalt, berendezve a várat, épületekkel, ágyúkkal, piaccal, templommal, palotával és még sok mindennel, amire a kor és a vár infrastruktúrájának sajátosságaiból következően szükség lehet.

A félév végére elkészült a teljes terepasztal, mindeközben közösen, csoportmunkában valósultak meg a folyamatjátékhoz tartozó részletek, logikusan felosztva folyamatok, képességek és érdeklődés szerint.

Hallgatóink a női ruhák tervezésén keresztül beleélhették magukat Vicuska helyzetébe. Ha a csoportban férfi hallgatók is lettek volna, férfi viseleteket, fegyvereket, magyar és török ruhákat és eszközöket tervezhettek volna: s kitalálhatták volna, kinek a helyzetébe szeretnék beleképzelni magukat (például Dobó, egy török vitéz vagy Gergő).

A makettet eredetileg agyagból kezdtük megmunkálni, majd infrastrukturális átszervezést követően, közösen úgy döntöttünk, hogy végül papírból készítjük el.

A továbbiakban részletesen ismertetjük a folyamatjátékhoz kapcsolódó, órákra bontott feladatokat.

1–2. óra: Meghatároztuk a folyamatjáték fogalmát és a témát, jelen esetben irodalmi és történelmi párhuzamokkal. Megbeszéltük a félév felépítését, vizuális módszertanunk fő irányvonalait. Vázlatosan tárgyaltuk át a félév tartalmát, ezért a hallgatók nagyjából látták előre az elkövetkező órák anyagát. Megértették oktatói elvárásainkat, így mindenki tisztában volt a feladatokkal. Az első órán a hallgatók négy csoportot alakítottak ki, ahova önkéntesen választottak tagokat és koordinátorokat. A koordinátorok feladata az volt, hogy minden alkalommal beszámoljanak az alkotás folyamatairól, és hogy ellenőrizzék, segítsék csoporttársaikat. Így alakult

meg a *Reneszánsz*, a *Nyuszi*, a *Jövő építészei* és a *Magyarország* csoport. Bizonyos feladatokat csoportmunkaként adtunk meg, máskor pedig a hallgatóknak önállóan kellett alkotásokat készíteniük.

Ezután a magyar ruhaviseletekkel foglalkoztunk. A csoportok tagjai először ruhaviselet-tervekkel foglalkoztak: képekkel, rajzos magyarázattal igyekeztünk nekik segíteni abban, hogy el tudják képzelni a ruhák kinézetét, anyagát, formáját, színeit. Ezek után elkezdtek színes ceruzával vázlatosan tervezni, ezt a munkát még a következő órán is volt lehetőségük korrigálni. Technikai megkötésünk nem volt, így a hallgatók a színes ceruzát főleg a vázlatok elkészítéséhez használták. Volt, aki szívesebben alkotott tableten. (Lásd: 5–6. ábra.). Korabeli magyar férfi és női viseletek tervei láthatók az 5–8. ábrákon.

5. ábra
Női ruhaviselet. Figura Rita munkája

6. ábra
Férfi ruhaviselet. Figura Rita munkája

7. ábra
Női ruhaviselet. Ádám Blanka munkája

8. ábra
Férfi ruhaviselet. Farkas Dóra Anna munkája

3–4. óra: A 3. és a 4. óra alkalmával török ruhaviseletek megrajzolásával folytattuk a ruhatervezést. Leginkább török harcosok viseleteit terveztük, aszerint, milyen tisztségeket viseltek a török haderőben: pasák, janicsárok, lovasok, tüzérek, vezérek voltak-e. Megrajzolásra került egy-két női ruha is. Ezekből a tervekből a 9–10. ábrán két példa látható: egy női és egy férfi ruházat terve.

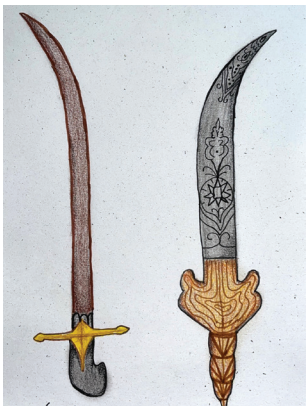

9. ábra
Női ruhaviselet. Figura Rita munkája

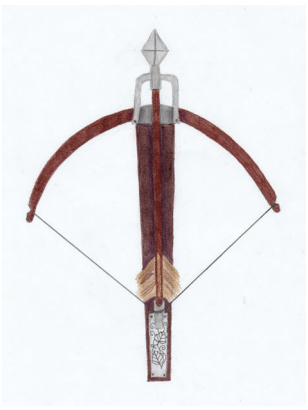
5–6. óra: Az 5. és a 6. órán török és magyar fegyverekkel és eszközökkel foglalkoztunk. A hallgatók különböző fegyvereket terveztek: kézi fegyvereket, szálfegyvereket, lőfegyvereket, ágyúkat. A vizuális kommunikáció területei és a munkakeretek szerint kezdték meg a jelvények, zászlók tervezését is. Munkájukból a 11–13. ábrán látható ízelítő.

10. ábra
Férfi ruhaviselet. Ádám Blanka munkája

11. ábra
Szablya és kard. Farkas Dóra Anna munkája

12. ábra
Íj. Kerekes Kitti rajza

13. ábra
Szablya. Balogh Laura rajza

7–8. óra: A hallgatókra ezen az órán várt a legnagyobb kihívást rejtő feladat: a vár tervezésének megbeszélése, a lépték és felülnézet fogalmának tisztázása, annak megértése, mit jelent a tervezés, majd mindennek a munka szempontjából való megvitatása. A legnehezebb a tervezés elkezdése volt, amikor az alaprajzot kezdték megrajzolni. Közösen beszéltük át, hogy az ilyen jellegű feladatoknál miként érthetik meg a gyerekek pl. a kavicsvár építésének a lépéseit. Összeírtuk a szükséges anyagok és eszközök listáját is, valamint végigvettük a vármakett készítése folyamatának lépéseit. Alább a címertervek közül mutatunk be a hallgatók munkájából három mintát szemléltetésképp a 13–15. ábrán.

14. ábra
Menich Virág munkája

15. ábra
Balogh Laura munkája

16. ábra
Molnár Kitti munkája

9–10. óra: Elkezdtük építeni a vár makettjét. Az első lépés az alap elkészítése volt, amelyhez erős, rétegelt lemezt javasoltunk. Az első próbálkozások agyagból készültek el. Miután a papír mellett döntöttünk, a hallgatók főként hullámkartonnal dolgoztak. Ezen kívül hagyományos kartont is használtak, majd a részleteket

(pl. zászló) papírból dolgozták ki. A papírmaketteknél a legfontosabb lépés a papírelemek hajlítása és rögzítése volt.

11–12. óra: Mindegyik csoport önállóan beszélte meg, miként osztja fel a feladatokat egymás között, valamint ki milyen tempóban dolgozik. A csoportok így munkamegosztásban alkothattak: ez a módszer a folyamat végén mutatkozó eredmények tükrében építőnek és produktívnak bizonyult. Megfigyelhető volt, hogy miként alakult a csoportdinamika, miként erősödtek a hallgatói közösségek. Az óra végére megépült egy-egy falszakasz, torony.

13–14. óra: Erre az óraalkalomra a csoportmunka és a hatékony munkaszervezés eredményeképp felépültek a várak. A hallgatók elkezdték kialakítani a vár belsejét: kisebb épületeket, templomteret, kiszolgáló épületeket, palotát, istállókat, kovácsműhelyeket készítettek.

15–16. óra: A 15–16. óraalkalomra tematikus képek megfestését terveztük, ami önálló munka volt. Technikai és műfaji kötöttségek nélkül kértük tőlük ezt a feladatot, amely során meglepően sokszínű, kreatív és különböző látásmódokat tükröző alkotások készültek. Ezekből a munkákból válogattuk ki azokat a festményeket, amelyek valamely szempontból (pl. kompozíció, színhasználat, tér érzékeltetése) kiemelkedőnek bizonyultak.

Egyes alkotások érett alkotói készségekre utalnak, ahol a kiragadott jelenet ábrázolása a szerzőnek nem jelentett kihívást, mint a 17. ábrán. Másutt a kép illusztratív jellege, amely egy tematikus csataképet ábrázol, hitelesen érzékelhető: így a 18. és a 19. ábrán is.

17. ábra
Támadásra várva. Figura Rita munkája

18. ábra
Harcban a törökkel. Medgyesi Enikő munkája

A 19. ábra esetében a színárnyalatok kidolgozása és a grafikus elemek összhangot képeznek. A szerző az akril technikáját a tollrajzzal vegyíti, ami a teljes képmezőt különlegessé transzformálja át. Ezen az alkotáson a színhasználat célja a tér valósághű érzékeltetése és a realisztikus ábrázolásmód volt.

A 20. ábra részben a színhasználat, részben a tér kreatív kihasználása miatt került bele a válogatásba. A többi alkotástól eltérően a szerző a szerelmesek pillanatát örökíti meg, amikor még Vicuska és Gergő önfeledten fürödtek együtt a patakban.

19. ábra
A várostrom pillanata. Kósa Barbara munkája

20. ábra
Gergő és Vicuska együtt fürdenek.
Csete-Hartyáni Blanka munkája

A 21. ábrán a 17. ábrához hasonlóan az akvarell technikája a szubtilis színkeverésben bontakozik ki. A kép a csata egyik legizgalmasabb jelenetét örökíti meg. A harc témájához kapcsolódó dinamikusság a 22. ábrán látható csatajelenetben is hangsúlyt kap.

21. ábra
Hódító erők másznak fel a vár falán. Kerekes Kitti munkája

22. ábra
Az ostrom idején. Ádám Blanka munkája

23. ábra
Jumurdzsák.
Horváth Nikolett munkája

24. ábra
A vár templomának vitrázsterve.
Figura Rita munkája

A 23. ábrán látható festmény nem kimondottan a technikai ismeretek és azok alkalmazása által kelti fel a befogadó figyelmét, hanem sajátságos komponálásával tűnik ki. Teljesen saját nézőpontból közelíti meg a témát: Eger várának ostroma Jumurdzsák látószögéből látható.

Egyes hallgatói csoportok vitrázst is terveztek a vártemplom ablakaiba. A 24. ábrán látható vitrázsterv digitális technikával készült. Többen a digitális technológia előnyeit kihasználva rajzolták meg a folyamatjátékhoz kapcsolódó vizuális tartalmakat.

17–22. óra: A hallgatók ezeken az órákon is folyamatosan dolgoztak: megtervezték a várak címerét (ezekből a 14–16. ábrákon látható néhány), valamint a kisebb épületek elkészítése után megkezdték a vár kifestését. Mivel a kisebb elemek megfestése több időt igényel, így ezekre a feladatokra nagyobb órakeretet hagytunk.

23–24. óra: Ezen az óraalkalmon a csoportok elkészítették a várak lakóit, és elhelyezték őket a várakba. A lakók elkészítéséhez eredetileg mintázást javasoltuk, végül a problémát idő hiányában otthonról hozott figurákkal oldottuk meg. Az emberi figurákon kívül a hallgatók állat- és növényfigurákat hoztak magukkal. Az utolsó alkalomra mindegyik vármakett befejezésre került. A hallgatók elmondása szerint mindenki nagyon élvezte az alkotó folyamatot. Teljesen önálló módon dolgoztak, egyben érezték, hogy csapatban, együttműködve tudnak igazán fejlődni.

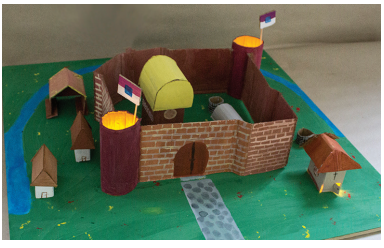
A makett készítése során a hallgatók a papír mellett más anyagokat is használtak: például hurkapálcából készítettek létrát, tetőt, vattából a havat imitálták, illetve ledes égőkkel világították meg az elkészült makettek belsejét. A 25–28. ábra a négy csoport négy vármakettjét mutatja be.

25. ábra
A *Reneszánsz* csoport munkája

27. ábra
A *Nyuszi* csoport munkája

26. ábra
A *Jövő építészei* csoport munkája

28. ábra
A *Magyarország* csoport munkája

Mind a négy makett elkészítése sikeresnek mondható. Minden lépést gondos előkészületek előztek meg, amely által a sikerélmény is egyre biztosabbá vált. Oktatóként valóban mentorként kísértük végig a munkafolyamatokat, így a hallgatók teljes mértékű önállóságot élveztek.

A makettek bemutatása után megbeszéltük velük, miként lehetne ezt a vizuális képességek magas szintjét tükröző munkát az óvodában a gyermekek fejlődési sajátosságaihoz igazítani.

4. Összegzés

Összeségében véve elmondhatjuk, hogy a közös alkotómunka által megfigyelhető volt a hallgatói csoportok közötti együttműködés összhangja, amely által a hallgatók maguk is tapasztalhatták a folyamatjáték szociális készségek kialakulásához vezető előnyét. Tudatosult bennük, hogy az ilyen munkakeret folyamán a gyerekek játékosan tanulják meg az együttműködés szabályait, ami igen fontos amiatt is, mert óvodáskorban ebből a szempontból a legnehezebb korban vannak. Ezért a kurzuson megvalósult folyamatjáték gyakorlati tapasztalatait átélve hallgatóinkban tudatosult, mennyire fontos, hogy egy komplex folyamaton keresztül éljék meg a gyerekek az alkotás örömét, ami ebben az esetben kapcsolódik az irodalomhoz, de mint ahogyan a fogalmak definiálását tartalmazó fejezetben leírtuk, más folyamatjátékok esetében kapcsolódhat történelmi korokhoz, korstílusokhoz is (például Egyiptom témában vagy a római korból merítve akár konkrét eseményt, vagy egy lovagkorban játszódó történetet, vagy akár kitalált történeteket, mint egy kalózsziget, vagy egy hajótörés története).

Ezeken a példákon kívül számos más témát is fel lehet dolgozni, például egy *fantasztikus űrtörténetet*, esetleg olyan *fantasy* témában is lehet alkotni, mint amilyen a *Harry Potter*. Nemzeti gyökereinkhez kapcsolódó témák közül előnyös lehet például *Hunor és Magor*, *Fehérló fia*.

Összegezve a leírtakat, a folyamatjáték egy nagyon jól használható vizuális módszertani lehetőség a gyermekek fantázia alapú vizuális foglalkozásainak a megtervezésénél. Személyes pedagógusi tapasztalataink alapján elmondhatjuk, hogy nemcsak a gyerekek élvezik, hanem az óvópedagógus hallgatók is. Pozitív visszacsatolás volt számunkra, hogy hallgatóinkat teljesen elvarázsolta a téma, önjáró módon csapatokban dolgoztak. Nem túlzás azt állítani, hogy a csoportok le voltak nyűgözve a végeredményekkel.

A folyamatjáték megvalósításában résztvevő hallgatók és csoportjaik:

Reneszánsz csoport
Koordinátor: Farkas Dóra Anna
Csiszovszki Csilla
Farkas Dóra Anna
Kósa Barbara
Molnár Adél
Molnár Kitti

Nyuszi csoport
Koordinátor: Figura Rita
Ádám Blanka Noémi
Balogh Laura
Boros Réka
Figura Rita

Jövő építészei csoport
Koordinátor: Tóth Renáta
Gszelmann Tamara
Horváth Nikolett
Szunyi Piroska
Tóth Renáta

Magyarország csoport
Koordinátor: Kerekes Kitti
Fapál Emese
Csete-Hartyáni Blanka
Kerekes Kitti
Medgyesi Enikő
Menich Virág

A tanulmány megírása a KRE Pedagógiai Karának támogatásával a Művészetek és nyelvek találkozása projekt keretében valósult meg.

Irodalom

Bakos Tamás – Bálványos Huba – Preisinger Zsuzsa – Sándor Zsuzsa: *A vizuális nevelés pedagógiája*, Budapest, Balassi Kiadó, 2001.

Bodóczky István: *Vizuális művészeti projektek az oktatásban,* Budapest, Magyar Iparművészeti Egyetem Tanárképző Tanszék, 2002.

Hegedűs Miklós: Feladatsorok, folyamatjátékok, in Hegedűs Miklós − Kalmár István − Szabics Ágnes (szerk.): *A Nagy GYIK Könyv. Kézikönyv a vizuális neveléshez,* Budapest, Aula Kiadó, 1997, 54–55.

Kolosai Nedda: A gyermekkultúra jelene, in Kolosai Nedda – M. Pintér Tibor (szerk.): *A gyermekkultúra jelen(tőség)e*, Budapest, ELTE TÓK, 2016, 9–27.

Kovács Hajnalka: Maradhatok a szünetben is? Reflexiók a Vizuális kommunikáció modul 5–8. osztályos kísérleti programjának megvalósításáról, *Vizuális Kultúra*, 2021/1/3, 118–124.

Maszler Irén: *Játékpedagógia,* Pécs, Comenius Oktatásszervező Bt., 2002.

Varga Virág: GYIK tárak és útitársak – Inspirációk, témák, anyaghasználat bátraknak a GYIK Műhely kamrájából – kiadványok a GYIK Műhely 47 éves történetéből, *Vizuális Kultúra*, 2022/2/2, 14–20.

Neumayerné Streitman Krisztina

A HITELES, ELKÖTELEZETT TANÁR

A híres író és néptanító Gárdonyi Géza példája adta az ötletet, hogy a hiteles, jó tanár ismérveiről írjanak esszét angol műveltségterületi hallgatók. A jelen írás a három legszebben megírt angol esszét és magyar fordításukat adja közre. A tanárjelöltek szerint az elhivatott tanár legfontosabb ismertetőjele az, hogy odaszánt, szakmailag és emberileg hiteles példaképpé tudjon válni a fiatalság számára, ápolja az emberi kapcsolatokat, szeresse és ismerje diákjait, formálja a közösséget, nevelje a jövő nemzedékét, tehetségüket és személyiségüket egyaránt fejlesztve.

Kulcsszavak: *hiteles, autonóm, motivált, holisztikus, humanisztikus*

Gárdonyi Géza kiváló pedagógus is volt. Megszámlálhatatlanul sok írásában jelenik meg a tanár, a tanító mint a műveltség forrása, a nemzetnevelő, a mester, aki tanítványait nemcsak a tudáshoz vezeti el, de az erkölcsi nemesedés igényét is felkelti bennük.

A saját kora oktatásügye iránt kritikus, határozott elképzelésekkel rendelkező, fiatal pedagógus mindössze négy évet töltött a katedrán, ez idő alatt azonban mindig új és új lelkesedéssel viszonyult vállalt feladatához. Karádon ábécéskönyvet írt, Devecserben színdarabot rendezett, és hegedült a gyerekeknek, Sárváron verses segédleteket készített a tananyaghoz, Dabrony, utolsó állomáshelye pedig közvetlen ihletője lett máig népszerű, neki az igazi sikert meghozó elbeszéléskötetének, *Az én falum*nak.[14]

Lelkes tisztelője, Gopcsa László ilyennek látta Gárdonyit, akit addigra olvasói már elkönyvelhettek „egri remetének", a világtól elhúzódó írónak:

Véghetetlen egyszerűsége és szerénysége miatt sokan abban a véleményben lehettek, vagy lehetnek, hogy ő csak a magyar nép ismerője volt, pedig jól ismerte nemcsak a történelmet, a világirodalom termékeit, hanem a filozófiát, a természettudományokat is; emellett jártas volt a zenében, a sakkban és gyorsírásban is, melyeknek alapismereteit még fiatal néptanító korában szerezte meg.[15]

Még Ziegler Gézaként, huszonhárom éves, ifjú tanítóként indította útjára az író *Tanítóbarát* című módszertani, népnevelő folyóiratát, amelyben lelkesen népszerűsítette a modern pedagógia általa jónak tartott elméleteit (pl. Pestalozziét), s így fogalmazott a tanítók kötelességéről: „Műveljük hát magunkat, hiszen mi vagyunk a művelődés első bajnokai." S hogy mihez érdemes fordulnia egy néptanítónak?

---

[14] Keller Péter: Egy vidéki néptanító, Gárdonyi Géza pedagógiája, in Kováts-Németh Mária – Lévai Attila – Szabó Péter (szerk.): *Középszintű állami és felekezeti iskolák, tanítóképzők és árvaházak 1869–1949. A magyarság megtartó ereje III.*, Győr, Palatia, 2019, 223–231.

[15] Dr. Gopcsa László: *Gárdonyi Géza élete és legelső írásai*, Budapest, Pfeiffer Ferdinánd (Zeidler testvérek) Nemzeti Könyvkereskedése, 1923, 18–19.

Olvassunk tehát, de csak komoly munkákat és, ha lehet oly szerzőktől, kiknek léleknemesítő, jóczélú munkáik vannak. Ilyenek a klasszikus írók, ilyenek az ujabb irodalom jelesei. Ilyen munka a könyvek könyve: a biblia, melynek olvasása tökéletesiti a lelket, nemesiti a szívet, elüzi a gondokat, lecsillapitja a kedélyt, és az embert önmaga fölé emeli.[16]

Már ebben az idézetben is megjelenik a realitás, a műveltség megszerzésének követelménye mellett az ideális keresése. Ironikus epigrammájában is, amelyet a népnevelők rossz anyagi helyzetéről írt, ott ez az eszme: „Népnevelő vagy. Szent ez a pálya, drága barátom. […] Mert te apostolutód vagy…"[17]

A lámpás című regénye néhány sora pedig méltán a magyar irodalom egyik klaszszikus idézete, amelyben szinte misztikus elkötelezettséggel ruházza fel a mű hősét, a hiteles, elkötelezett, meg nem értett, küzdő tanítót. „A lámpás én vagyok. Világítok a sötétségben. Utat mutatok!"[18]

Joggal mondható, hogy a „rövid tanítói időszak Gárdonyi művészetének mindvégig tápláló forrása maradt", s szerepet játszott benne, hogy az író „a leghűségesebb pályaelhagyó, egy ország néptanítója maradhatott."[19]

Mindezekért épp Gárdonyi példája adta az ötletet, hogy a hiteles, jó tanár ismérveiről írjanak esszét angol műveltségi területen tanuló hallgatóim a kreatív írás szemináriumon.

A tanárjelöltek szerint az elhivatott tanár legfontosabb ismertetőjele az, hogy törődő és odaszánt példaképpé tudjon válni a fiatalság számára, ápolja az emberi kapcsolatokat, szeresse és ismerje diákjait, formálja a közösséget.

A kiváló tanár szíve leghőbb vágya az, hogy a jövő nemzedékét becsületes és egyenes gerincű emberekké nevelje saját hiteles példáján keresztül. Felkelti és fenntartja a tanulási motivációt azzal, hogy kellő kihívás elé állítja diákjait, s így fejleszti tehetségüket és személyiségüket.

A szenvedélyes tanárnak a megfelelő szakmai tudás, *kíváncsiság, tanulásvágy, nyitottság* mellett bátor és érző szíve van; elkötelezettsége a kihívások és nehézségek közepette is kitart. Rugalmas, kreatív és képes gyors döntések meghozatalára; megtestesít olyan alapvető értékeket*, mint a szeretet, az igazság(osság) és a tisztelet.*

Érdemes elolvasni a három legszebben megírt angol írást és magyar fordításukat, amelyek jól visszaadják a tanítói pályára készülők lelkesedését és elköteleződését.

Pánczél Sára Laura, KRE PK, tanító, levelező, 3. évf., Budapest

Mitől jó egy „jó tanár"?

Mi fán terem a jó tanár? A tudás, az akadémiai kiválóság vagy az emberi kapcsolatok kellő ápolása az, ami valakit alkalmassá tesz arra, hogy igazán jó tanárrá váljon?

[16] Z. G. (Gárdonyi Géza): Hogyan műveljük magunkat, *Tanítóbarát*, 1886/1, 10.
[17] Gárdonyi Géza: Egy népnevelőhöz, in Gopcsa: *Gárdonyi*, 16.
[18] Gárdonyi Géza: *A lámpás*, Budapest, Fekete Sas Kiadó, 2016, 5.
[19] Petrőczi Éva: Előszó, in Gárdonyi: *A lámpás*, 7.

Szeretném azt gondolni, hogy egy jó tanár olyan lámpás, melynek fénye majdhogynem túlvilági, s mely melegséget és ragyogást hoz kicsik és nagyok szívébe.

Gárdonyi Gézára emlékezve eltűnődhetünk ezen a kérdésen. Ő tudta mit jelent ilyen lámpásnak lenni, könyvei lapjain igazán tapinthatóvá válik a tanításnak és a „jól tanításnak" a valósága. Közösségek átformálásáról ír, törődő és odaszánt pedagógusok által, ezzel is utat mutatva számunkra a remény és meg nem alkuvás gyümölcsei felé. A jó tanár tehát az, aki nem szégyelli megmutatni szíve igazi vágyát, azt, hogy a jövő nemzedéket erényes és egyenes gerincű emberekké nevelje.

Hiszem, hogy egy jó tanárnak megvan a képessége, hogy másokat naggyá tegyen a becsületesség és tisztaszívűség példájával. Egy jó tanár együttérez diákjaival, azok élethelyzeteivel és tanulási szükségleteivel. Egy jó tanár kellő kihívás elé állítja diákjait tehetségük és személyiségük további kibontakozása érdekében.

Oly korban élünk, amikor egyre nehezebb meghatározni, mit jelent jó tanárnak lenni, hisz többnél több hang vallja kiváltságának, hogy a jót és a követendőt meghatározza. A temérdek hang közül olykor nehéz megkülönböztetni és kihallani azt, amelyre valóban figyelnünk kell.

Ezért van szükségünk nagyszerű tanárokra. Tanárokra, akik a jellemet és a kitartást képviselik. Tanárokra, akiknek bátor és érző szívük van. Tanárokra, akik munkája és elkötelezettsége a nehézségek közepette is kitart, s akik így mutatnak értékes és követendő példát az ifjúság, a társadalom számára. Olyan tanárokra, akikről Gárdonyi is írt.

What makes a good teacher?

What makes a good teacher? Some would say great knowledge and academic excellence; some would say a person with great people skills. I'd say a great teacher is like a lantern whose light is almost other-worldly, a light that brings warmth and splendour to hearts of small and great alike.

Géza Gárdonyi knew what it meant to be a lantern like this and on the pages of his books you can truly start to grasp the almost crispy reality of what it means to teach and to teach well. He emphasizes on how entire societies can be transformed by just one caring, devoted teacher who gives us a ray of hope and passion not to settle, but to have the aspiration to become a good teacher like this as well. A good teacher, who does not shy away from showing their true heart's desire – to teach and raise up the coming generations in uprightness and virtuous living.

A good teacher has the capability to make others great simply by modelling integrity and purity of heart. A good teacher is someone who can sympathize with their students, their life scenarios and learning needs. A good teacher will also challenge you to want to go further and reach for more.

We live in an era when it is ever increasingly difficult to be a good teacher when there seem to be more and more voices that claim to have the accolades to teach the

next generation to what is right. These voices are difficult to filter out and distinguish from the voices people should listen to.

That is why we so desperately need good teachers. Teachers that have character and stamina. Teachers that have brave but soft hearts. Teachers who are appreciated for their work they do in our society and for not backing down when faced with adversity. Just like the ones Gárdonyi wrote about.

Bozsókiné Urkuti Anna Réka, KRE PK, tanító, nappali, 3. évf., Budapest

Ki lehet jó tanár?

Ahogyan a mondás is tartja: gyakorlat teszi a mestert. De tapasztalatom szerint ahhoz, hogy valaki jó tanár legyen, szükséges néhány kulcsfontosságú tulajdonság is a befektetett erőfeszítéseken kívül. Ebben az esszémben ezeket a – véleményem szerint fontos – tulajdonságokat szeretném kiemelni és bemutatni.

Az első két tulajdonság ahhoz, hogy valaki jó tanár legyen, a feltétel nélküli szeretet a gyermekek felé, illetve a hitelesség. Elengedhetetlen, hogy az emberek olyan karriert válasszanak, ami a szenvedélyük, ellenkező esetben ugyanis ez egy unalmas, kötelező feladattá fog válni számukra. Amíg egy irodában túl lehet élni ezzel a hozzáállással, addig egy iskolában, gyermekekkel körülvéve ez semmiképpen sem előnyös. A jó tanár szereti a hivatását, minden felelősségével és kihívásával együtt, és ami a legfontosabb, hogy szereti a gyermekeket a személyiségüktől és a helytelen viselkedésüktől függetlenül.

A hitelesség azt jelenti, hogy a saját értékeink szerint élünk, és azokat a dolgokat tesszük mi magunk is, amiket szeretnénk megtanítani a diákjainknak. A gyermekek akkor is látják a példánkat, amikor mi magunk nem vagyunk ennek tudatában. Ha a szavaink nincsenek összhangban a cselekedeteinkkel, a gyermekek nem fognak felnézni ránk és értékelni minket, s az egész tanításunk feleslegessé válik.

Az is nélkülözhetetlen, hogy jó problémamegoldó képességgel rendelkezzünk, hiszen a kisgyermekek tanítása rengeteg váratlan helyzetet kínál, amikhez spontaneitásra és gyors döntéshozatalra van szükségünk. Tanárként különböző helyzetekkel fogunk találkozni, amikre nem fogunk tudni előre felkészülni. Ehhez pedig rugalmasság és sok türelem kell. Sok munkát, erőfeszítést, sőt áldozatot is igényel az, hogy valaki jó tanár legyen. Mindazonáltal ez az egyik legszebb hivatás, hiszen rajtunk tanárokon múlik, hogy a jövő generációja jobbá váljon.

Who can be a good teacher?

Practice makes perfect, as they say, but as I see becoming a good teacher requires some key qualities beyond the efforts invested. In this essay I would like to highlight these important qualities according to my experience.

The first two qualities to be a good teacher are: unconditional love for children and authenticity. It is crucial that people choose their career based on what they are

passionate about, otherwise it will become a boring task they must do. While some may survive with this attitude in an office, it is certainly not beneficial in a school, surrounded by children. Good teachers love their profession with all its responsibilities and challenges and most importantly they love the children, regardless of their personality or their misbehaviour.

Authenticity means that we live according to our values and we do the things we try to teach to the students. They see our example even when we are not aware of this. And if our words don't match with our actions, children will not appreciate and believe us and our whole teaching will be useless.

It is also necessary to have good problem-solving skills, since teaching young children is full of unexpected situations which requires spontaneity and quick decision- making. As a teacher, we will face different situations which we cannot be prepared for beforehand. It requires flexibility and a lot of patience. Being a good teacher requires a lot of work, effort and even sacrifices. However, this is one of the world's most beautiful professions as we can influence the future generation to be a better one.

Gaiger-Berecz Dóra, KRE PK, tanító, levelező, 3. évf.

A jó tanár ismérvei

Nehéz feladattal állunk szemben, de próbáljunk meg választ találni. Ehhez hívjuk segítségül a méltán híres írót és néptanítót, Gárdonyi Gézát. Móra László a következőképpen fogalmaz Gárdonyiról a *Gárdonyi, a tanítók tanítója* című írásában:

> „Csodálatos élő valóság volt ez a nagy mester! Két testet hordott egyszerre önmagában, s egyiktől sem vált meg, csak a halálakor. Az egyik a tanító vére és húsa volt, aki ontotta a napsugarat, a másik a tanulóé, aki mindenkoron kortyintgatott a tudásnak, világosodásnak forrásvizéből. Mindig tanult, hogy tökéletesítse önmagát, hogy szívéből minél több meleget és igazat sugározhassék. De talán nem is tanító volt, hanem mester. A szívnek és szeretetnek a mestere…"[20]

Egy jó tanár széleskörű ismeretanyaggal rendelkezik mind az általános ismeretek, mind szakmai tudásanyagának tekintetében. Hogyan tehetünk erre szert? Folyamatos kíváncsi természettel, nyitott fejjel és szívvel, magunkba szívva a tudás apró morzsáit mindennapos, életfogytig tartó tanulással.

Gárdonyi Géza *Az én falum* című könyvében a tanító a közösség élő része. Ugyanúgy tiszteli a falu minden egyes lakosát, ahogy a közösség tiszteli a tanítóját. A pedagógiai pálya során elengedhetetlen a kölcsönös tisztelet: tisztelet a pedagógusok között, tisztelet a pedagógus és a gyermek között, tisztelet a pedagógus és a szülők között.

Manapság kihívást jelent olyan erős és mélyreható kapcsolatot kialakítani egymás között, mint Gárdonyi falujának közösségében, de törekednünk kell a gyermek

[20] Móra Lászlót idézi Ujjné Muhi Médi: Hogyan tetszik lenni?, in *Szerencsi Hírek*, 1996. április 1., 4. Móra_László (Letöltés: 2023. 01. 23.)

megismerésére. Fontos ismernünk általános érdeklődési körét, motivációját, otthoni hátterét. Fontos, hogy teljes képet kapjunk minden egyes gyermekről, ezzel is elősegítve az oktatási-nevelési folyamatot. Rohanó, sokszor felszínes világunkban is fontos olyan alapvető, hagyományos értékekhez ragaszkodnunk, mint a szeretet, az igazság(osság) és a tisztelet. Talán ezek adják a jó tanárság esszenciáját.

Who is a good teacher?

Let's try to answer this eternal question. I would like to choose the Hungarian writer and public teacher Géza Gárdonyi to represent some essential characteristics of a good teacher. László Móra has written the following words about Gárdonyi:

> „This great master was a wonderful living reality. There were two bodies carrying within his body and he did not wave goodbye to any of them until his death. One was the flesh and blood of a teacher, the other was of a learner. He was always studying to improve himself and to emit warm and true words from his heart and mind. Maybe he was not a teacher but a master. Master of the heart and love."

A good teacher has a wide range of knowledge. How can we get a hold on knowledge? We must be curious, open-minded and humble. We must live with an open heart.

In his novel, *My village*, Gárdonyi, the teacher is a living part of a community. He respects the people who live in the same village, and is respected by the people around him. Mutual respect is a very important part of the teaching process.

Nowadays it is very difficult to get to know everybody around us, and build a strong connection with every child and parent. But at least we have to try to get closer to the children we teach and get to know their background as well. In this rushing world, we must try to focus on some principles: love, truth, and respect. I think probably these are the most important traits of a good teacher.

Irodalomjegyzék

Gopcsa László, Dr.: *Gárdonyi Géza élete és legelső írásai*, Budapest, Pfeiffer Ferdinánd (Zeidler testvérek) Nemzeti Könyvkereskedése, 1923, 18–19.

Keller Péter: Egy vidéki néptanító, Gárdonyi Géza pedagógiája, in Kováts-Németh Mária – Lévai Attila – Szabó Péter (szerk.): *Középszintű állami és felekezeti iskolák, tanítóképzők és árvaházak 1869–1949. A magyarság megtartó ereje III.*, Győr, Palatia, 2019, 223–231.

Gárdonyi Géza: *A lámpás*, Budapest, Fekete Sas Kiadó, 2016.

Gárdonyi Géza: Egy népnevelőhöz, in Gopcsa László, Dr.: *Gárdonyi Géza élete és legelső írásai*, Budapest, Pfeiffer Ferdinánd (Zeidler testvérek) Nemzeti Könyvkereskedése, 1923, 16.

Gárdonyi Géza (Z. G.): Hogyan műveljük magunkat, *Tanítóbarát*, 1886/1, 10.

Petrőczi Éva: Előszó, in Gárdonyi Géza: *A lámpás*, Budapest, Fekete Sas Kiadó, 2016, 5–7.

Ujjné Muhi Médi: Hogyan tetszik lenni?, in *Szerencsi Hírek*, 1996. április 1., 4.